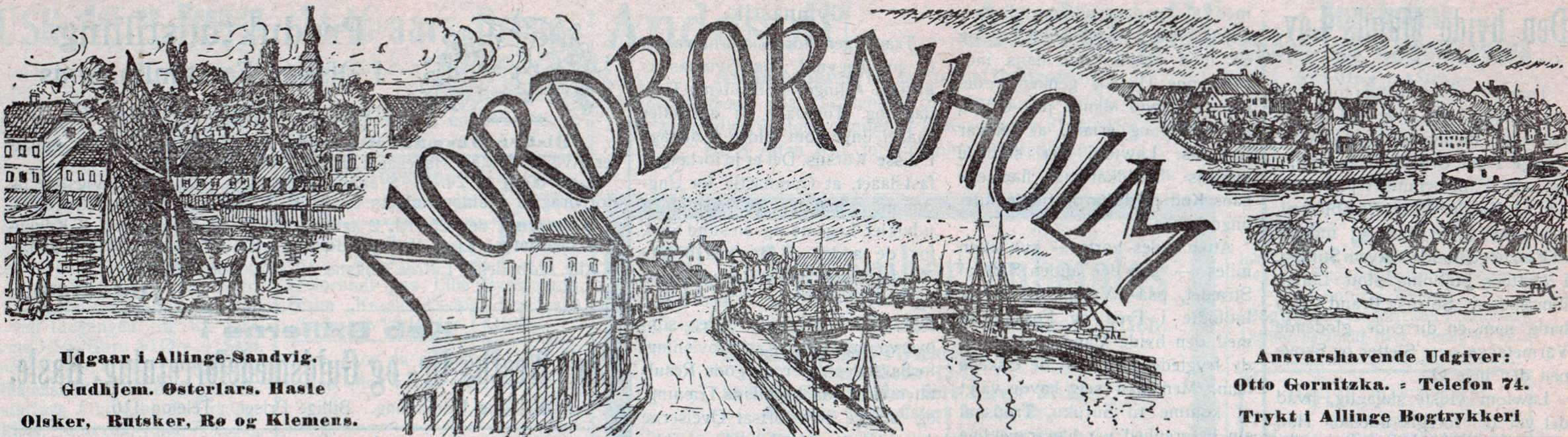

Farvel!

Farvel, du Larka, mijn ajijn Fåwl, så glå du sjynger i sømpel Kjåwl! Nu lakkared, a du ska astå; du kom ju åw i Mitvijntersdå å song, mäns Snejn hain sjylte Råwejn å grår å nåjain sto Borkjeskåwen. Du va ded fosta Framtidsbod, å ble dæjn sista e åw din Lod! Farvel! Farvel!

Farvel, du Starr me så granja Fjær, å Tak fored, a du byde her! Ja, altid måtte du sjødda nåd, for Starraonga ska åw hā Mād. Du song om Jemmed å for dijn Måga, i Mars så kommer du nok tebåga, å daa ska Huzed teres åw staa, ja, ded kajn du sækkert lida paa! Farvel! Farvel!

Farvel, du Svåla, å Tak for i Aar! Du hāwsar nok, a din Rødda staar på Hånebjælkan i østre Rom, vor dina Onga te Varden kom. Nu vil di daj nok te Varmajn fölla, for Kjyjl e nåd, som ni kajn'kje tolla. Om Mygj å Flåwer her e snårt bårt, å derfor du åw må tå på Fårt. Farvel! Farvel!

Farvel, du Gjøj å Fjæjlståwn me; ja fijkj jer nåwe ejngong å se. Ni vente lænje å fæjdes svært, — ja livel lid å jer Song fijkj lært! Dæjn sjyjlda Lokkan i Songejr ajes, å Glæ kajn ijkje me Gojl opvajes. De lære ni maj en Sommarnat, å ja hār ijkje jer Song forgat. Farvel! Farvel!

Farvel, du Sommar me longa Da, Tak for de goa, som du maj gā, dijn mijla Awlān, din lyza Nat me Fåwlasongen i Skāv å Krat! Men Sommardāna så hāwse skrier, å Tiden aldri på anra bier. — Va aa Mojl'e kommed, te Mojl ska ble Dæjn Læran Fiskjed nu vil maj gje. Farvel! Farvel! Otto J. Lund.

ner Knappenaalshovedet, eet — for eet — og kunde man faa hvert eneste Menneske til at hjælpe med eet Sekund med Optællingen — saa vilde hele Menneskeheden — uden Middagspauser af nogen Art — bruge to Hundreder Tusinde Aar til dette Stykke Arbejde.

Af dette Støv er Jordkuglen gjort. Og Jordkuglen selv er kun et Støvgran i Verdensaltet.

anslaar Antallet af observerede til eet Hundrede Millioner. Men paa det graa Papir er der kun henimod tre Tusind Prikker. Imidlertid; man har kun observeret eet Hundrede Millioner Stjerner, fordi vore Kikkerter — selv de bedste ikke kan se mere end sytten Gange saa meget som det blotte Øje. Men hvem vil vel paastaa, at der ikke er flere Stjerner end dem, vi

36 Aar om et naa ned til os fra Polarstjernen. Det bruger flere Hundrede Aar om at naa til os fra andre Stjerner. Vi har for anstillet et Par dristige Tankeexperimente i Forbindelse med disse „Lysaar“, og skal ikke gentage dem her. Blot understrege, at der er Stjerner, hvis Lys aldrig vil mødes, førend — Evigheden efter, at de selv har ophørt at eksistere.

Evigheder? hvad er Evigheder, hvad er overhovedet Tid? Verdens bedste Hoveder har forgæves prøvet at definere, hvad Tid er. Ligesom Afstande i Rummet bedst maales ved Hjælp af den Tid, f. Eks. Lyset bruger at tilbagelægge dem — er der intet, der kan give os en saa tydelig Fornemmelse af Tiden, af Evigheden — som Rumets Uendelighed.

Vi har betragtet Atomet, Stofets mindste Element, — lad os engang se paa dets største Element, Stjernehimlen, Verdensrummet — ikke det virkelige Verdensrum, som ikke er til at maale, men blot et Afsnit, som vor Videnskab omfatter. Denne Flig af Rummet spænder over et Rum, en Kugle med 800,000 Milliarder Kilometers Radius og Jorden til Centrum. Det Tal, der saa at sige rummes indenfor denne Kugle, er altsaa det største Tal, som vi kan nævne i Forbindelse med Virkeligheden. Det drejer sig altsaa om et Rumindhold paa 2145 — to Tusind et Hundrede fem og fyre Seksdecillioner Kubikmeter. Da nu paa den anden Side Atomtallet pr. Kubikmeter sættes til en Dicillion, saa — ja, saa har Videnskaben overhovedet ikke noget Udtryk for Forholdet mellem Atomet, det mindste Element, og Verdensrummet, det største. Men hvis man bruger de latinske Talbetegnelser og prøver paa at udtrykke Antallet af Atomer i Verdensrummet, saa begynder man hakkende og famlende med denne Talblomst: To Octovigintillioner . . . Tallet er sammensat af et Tal efterfulgt af syv og firsindstyve andre Cifre. Tallet vilde fylde fire Linier her i Bladet.

Og dog maa man — (hvis man anerkender den Newcombske Teori, der indskrifer hele vort Stjernesystem i en Kugle paa 60 Quintillioner Kilometers Diameter) — yderligere multiplicere dette Tal med 50 Trillioner, man maa (for atter at benytte den latinske Sprogbrug) forvandle det til Hundrede „Duotrigintillioner“ eller paa godt Dansk til et Tal paa eet Hundrede og to Cifre. Blot for at give et rent ydre Indtryk af Tallet, sætter vi her et vilkaarligt saadant Tal: 143,725,942,611,298,635,427,795 384,527,013,271,324,576,815,437, 112,463,741,472,891,725,542,461, 307,241,379,456,278,137,523,683, 474,153 . . .

Man maa indrømme, at det er et Tal, som man ikke hver Dag har Brug for! Men saa mange Cifre har altsaa ogsaa kun det Tal der angiver Antallet af Atomer indenfor det Rum, et Verdensrum, der omfatter eet Hundrede og tyve Millioner — 120,000,000 — Stjerner. Janus.

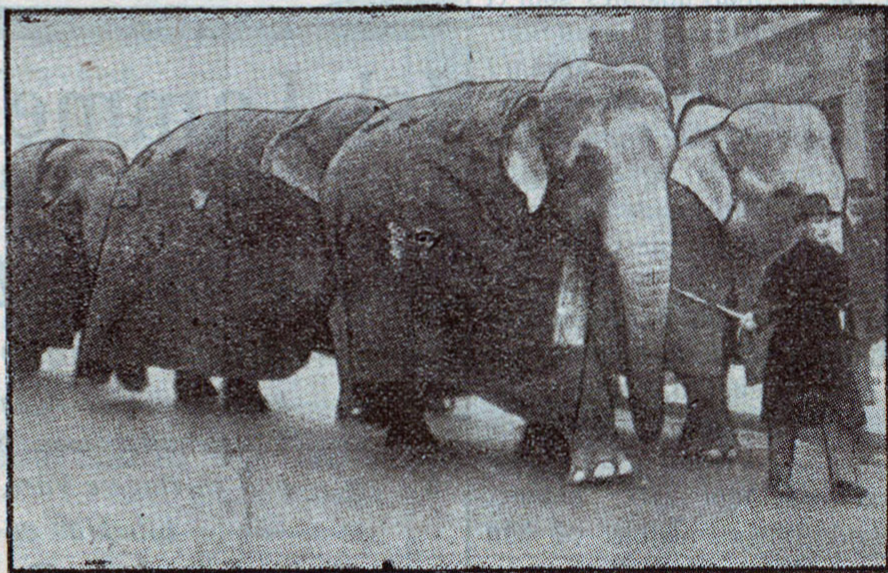
Privatliv og Ægteskab.

Nu skal Ægteskabet statistisk belyses. Ikke alene af det statistiske Departement, men ogsaa af Folkeregistret i København, som har taget Skridt til en særlig indgaaende Undersøgelse af dets Undersaatters ægteskabelige Forhold.

I Modsætning til Departementet indhenter Folkeregistret ikke sine Oplysninger gennem direkte Forespørgsler, men dels fra sit eget Kartotek, dels gennem de Meddelelser, som iøvrigt tilflyder de offentlige Myndigheder. Hvert Ægtepar faar et saakaldt „Ægteskabskort“, og her vil efterhaanden komme til at staa, hvad Manden tjente, før han blev gift, hvad hans Hustru tjente, hvad hun tjener, naar hun beholder sit Selverhverv, hvor længe Ægtefællerne har „boet sammen“ forinden Ægteskabets Indgaaelse, og — last not least — hvor mange Aar eller Maaneder der gaar mellem Ægteskab og Skilsmisse.

Det er herefter forstaaeligt, at Folkeregistrets Chef — til Beroiligelse for Publikum — meget skarpt understreger, at „Kortets Indhold naturligvis er hemmeligt, og at Oplysningerne naturligvis ingensinde offentliggøres med Navn“. Dette er jo udmærket; men naar Diskretion loves og gives, saa er der jo principielt ikke noget i Vejen for, at man kan medtage endnu flere interessante Oplysninger paa Kortet. Man bør afgjort have en Rubrik for, hvor hyppigt Manden gaar ud om Aftenen, om Hustruen har været forlovet med andre end Ægtemanden — i bekræftende Fald, da hvor mange Gange — om Manden ryger daarlig Tobak osv. Kort sagt, der er en Række Forhold af ganske privat Natur, som endnu maa undersøges og klarlægges, før man har Grundlag for en virkelig videnskabeligt underbygget Ægteskabsstatistik. Og vi faar saamænd nok engang ogsaa Rubriker af saadan — eller endnu intimere — Art, eftersom man jo i vore Dage med stor Nidkærlighed er gaaet i Gang med at afskaffe Begrebet „Privatliv“. Muligvis kan man saa ad Aare paany lægge Ægteskabsstatistikken paa Hylden. Thi naar Privatlivet er afskaffet, hvad skal man saa egentlig med Ægteskabet?

Elefanter i Overfrakker.

I en stor Cirkus i London optræder for Tiden en Trup Elefanter. Det fugtige, raakolde engelske Efteraarsklima er ikke just det, der svarer til Tykhudernes Natur, og man er nødt til at vise den største Forsigtighed for at hindre,

af Tykhuderne ikke angribes af Forkølelsessygdomme. Hver Gang Dyrene føres fra eller til den lune Stald bliver de derfor iført „Overfrakker“, store tykke Tæpper, der skærmer dem imod Kulden.

Se engang en lille Prik over et eller andet „i“ paa denne Side og forestil Dem udenom den en Kreds, der fylder hele Siden. Punktet er Jorden. Cirklen er Solen. Saadan omtrent er Forholdet. Men der er det, der er værrel! Tag den spidse Pen igen og sæt den i Prikken. Nu forestiller Prikken den vældige Sol, som for virkede saa omfangsrig, da den blev sammenlignet med Jorden. Og den uhyre Kreds udenom — er Stjernen Kanopus. Solen er virkelig i Forhold til Stjernen Kanopus ligesaa lille som Jorden i Forhold til Solen. Ja, saa lillebitte er virkelig vor Jord, vor Jord, med dens Vandringer i Rummet, dens vide Horisonter, dens Ebbe og Flod, dens tusind Milliarder af Kubikmeter, eet Hundrede og Tyvetusind Plantearter, og de tre Hundrede Tusind Dyrearter, af hvilke Menneskeheden er een, een eneste een, tilmed en ret faatallig.

Nu kan man forestille sig et Stykke graat Papir. Naar man ser nærmere til, opdager man, at det ikke er overtrukket med en sammenhængende graa Hinde, men at det graa er lutter smaa bitte Punkter. Hvert Punkt kan man tænke sig er en Stjerne, som Solen eller Kaponus, det er ligemeget. Dette Stykke Papir forestiller dog kun en Snip af Himmelkortet, en uendelig lille Snip, for man

kan se? Hvor vældige Stjernerne end kan være, saa er de dog intet imod Rummet imellem Stjernerne. Den Stjerne som — efter Solen — er os nærmest — „Alfa“ i „Kentauren“ — er ti Tusind Milliarder Kilometer fra os. Et Hurtigtog, der løber 120 Kilometer i Timen, vil bruge rare 38 Millioner Aar om at naa den, Stjernen Arkture er 320,000 Milliarder Kilometer fra os. Den bevæger sig gennem Rummet med en Fart af 2640 Millioner Kilometer om Aaret, men — i de tre Tusind Aar, man nu har observeret den — synes den ikke at have flyttet sig fra Stedet. Stjernen Nr. 1830 i Groomridgekataloget er 800,000 Milliarder Kilometer borte. Og der gives Stjerner, der er saa langt borte, at vi savner enhver Mulighed for at betegne Afstanden til dem.

Der gives, som bekendt, et Midde, der dog kan give et vist Begreb om Verdens-Altet, Ved Hjælp af Lyset er det muligt. Med sin uhyre Fart kan Lyset reducere Afstandstallet enormt. Lyset gennemløber Æteren med en Fart af 330,000 Kilometer i Sekundet. Lyset bruger derfor lidt mere end otte Minutter om at naa herved fra Solen, Vor Forestilling om Solen svarer altsaa i hvert givet Øjeblik til Solens Udseende — for otte Minutter siden. Lyset er

Lidt om Tal og Afstande.

Tag Deres Ur i Haanden! for hver Gang det siger Tik-Tak, dør der et Menneske, for der dør ca. 60 Mennesker i Minuttet (nøjagtig 58, i Fredstider). Medens De læser denne lille Artikel, dør altsaa Tusinder og atter Tusinder af Mennesker. Deres Legemer, der var sammensat af Atomer, deres Atomer, der var udelelige Brudstykker af selve Verdensstoffet — alt det opløses og spredes. Cellen! det er en organisk Eenhed, hvis Gennemsnit svinger mellem en Tusindedel og Titusendedel Millimeter. Atomet! det er et ubekendt, et kun formodet Element. Men forudsætter man, at det har den Størrelse, som er den sandsynligste, saa kommer man til det Resultat, at en lille Kugle af Størrelse som et Knappenaalshovede rummer et Antal Atomer, som man skriver med et ottecifret Tal efterfulgt af 21 — eenogtyve — beskedne smaa Nuller. Altsaa noget i denne Retning:

32,514,352,000,000,000,000,000,000 Hvis man vilde tælle alle de Grundatomer, der tilsammen dan-

Den hvide Mands Lov.

—o—

Tom-tom-tom-tom-tom . . . !
De monotone Slag lød ind til Lawtom, dæmpede af de tykke Vægge i den Græshytte, hvori han laa som Fange, bundet paa Hænder og Fødder til en Bambuspæl, der ikke tillod ham at indtage blot en nogenlunde bekvem Stilling. I Hyttens Aabning stod Luften flimrende i Solens Brand. Den hang som en dirrende, glødende Varmetaage over Sletter og Skove paa den hele Ø.

Lawtom vidste nøjagtig, hvad det var der foregik udenfor. Han kunde se for sig de to unge Fyre, nøgne paa nær det straaflittede Lændeblæde, og i deies Arme holdende de hule Træcylindre, der for Enderne var beklædt med stramt udspændte Hajskind, som Trommeslagerne bearbejdede ustandseligt. Og — betagne af denne monotone Musik — Krikerne siddende paa Hug og vuggende i Takt i en Rundkreds om kring Baalet.

Andre Skikkelser, mere rædselsvækkende, var i Aktivitet omkring Fordybningerne i Jorden, hvor Stenene blev glødende i den hede Aske for at tjene til Stegeovn for „Langsvinet“. Og Kvinderne vimsede omkring hid og did, hviskende og gestikulerende.

Ved Middagstid, naar Solen stod højest paa Himlen, vilde den hvide Mand blive bundet til en Pæl, blive pint og torteret, til han hang i sine Baand som en ukendelig Skabning, der stammede om Barmhjertighed.

Hvis han var tapper — Orkidejægerens Læber pressede sig sammen i endnu fastere Beslutning — vilde Troldkarlene til Slut grave hans endnu sitrende Hjerter ud af hans Bryst og dele det imellem sig til Fortæring, saa at enhver af dem kunde blive besjælet med en saa stolt og tapper Fjendes Aand.

Men hvad, tænkte han, vilde der blive af hans Vilje, hans Mod, selve den Sjæl, der kunde gennemnemleve alle disse Rædsler paa Forhaand uden at skælve? Den kunde de ikke sonderflærge med deres Knive.

Med en Kæmpeanstrengelse fik han drejet sit Legeme saaledes, at han kunde stemme Ryggen imod en af Hjørnestolperne og derved skaffe sig en Smule Hvile. — Du gode Gud, hvor havde han været en Taabe ved at vove sig til Suruku! Det havde jo nok været den Belønning — tusind Pund — til den, der fremskaffede en Orkidé, som man mente fandtes dér, og det hørte jo ind under hans Arbejde. Men Belønningen stod langt fra Maal med den Risiko, der var forbundet med Foretagendet. Det havde nærmest været selve Eventyret, det at vove sig dér, hvor ingen Aanden turde sætte sin Fod, og saa hans blinde Tillid til sine egne Evner, der havde lokket ham i Fælden.

Tom-tom-tom-tom-tom . . . !

Hidkaldte af Trommernes Lyd havde Buskmænd i Nattens Løb været paa Vej gennem Junglen — Fiskerne var strømmet til fra Stranden, Yam- og Tarodyrkerne fra det flade Land, Fuglejægerne fra Skoven, Krikerne fra Kratrækninger og Landsbyer, alle kom de for at se den hvide Mand dø.

Hans Hoved vilde blive hængt op i et Lian-Net under desodede Spær i Røgehuset. Lawtom havde engang set en blind Troldkarl i Gnadalcana sidde Time efter Time med famlende Fingre beskæftiget

med at vende saadanne uhyggelige Sejrstrofæer. Maaske vilde en Dag en hvid Mand finde hans indskrumpne Hoved, genkende det som en hvid Mands paa Grund af Haaret og erfare, at det var Lawtons Lawton, der smilede medens Troldkarlene flængede hans Kød med skarpkantede Muslingeskaller.

Atten miles borte — kun atten miles — paa den anden Side af Strædet, paa Waigui, levede de Indfødte i Fred og Forstaaelse med den hvide Mand, mere fordi de frygtede end fordi de elskede ham. Men han selv havde valgt at komme til Suruku. Trods al sin Erfarenhed var han travet lige ind mellem Rankerne, der snøede sig saa naturligt over Buskadserne. De snedige Slyngler havde strammet sig, hans Rorkarle var faldet for Buskmændenes Vaaben, medens han selv, hjælpeløst sprælled i Nettet, var bukket under for en Vrimmel af svedende stinkende Vildmænd, der kastede sig over ham med vilde, triumferende Hyl.

Hver Fiber i Lawtons Legeme dirrede af Forbitrelse. Ikke engang at have kunnet væge sig i en ærlig Kamp! Og nu — i Dag! vilde han hævde Traditionen, den hvide Mands Lov: uden Frygt at gaa i Døden, smilende ad sine Bøddler. Han vilde holde den uødelige Aand i Ære, den Aand, som boede i den hvide Mands Herskerrace, og som skulde gaa i Arv, udplettet af dem, der kom efter, saa at disse sorte Kannibaler kunde vide, at den hvide Mand kæmper uforfærdet, dødsforagende og er farlig til sin sidste Stund. Hans Hoved vilde komme til at dingle i Stammens Raadshytte, men det vilde blive beskuet med Æresfrygt, behandlet med Ærbødighed af Høvding og Troldkarl — den hvide Mands Hoved!

Tom-tom-tom-tom-tom . . . !

Der var intet Haab om at undslippe. Der var ingen Udvej, end ikke Døden. Han var sund og stærk. De havde passet paa ikke at saare ham. De havde bragt ham Føde, som var han en Kapun, der skulde overfodres til Festen. Med den ene Haand fri havde han spist, medens to Krigere holdt Vagt over ham, og fyldt sin Mave, for at hans Hjerne og Muskler kunde hente Styrke til det, der forestod.

Tom-tom-tom-tom-tom . . . !

Paa en Maade var denne monotone Lyd velgørende. Den begyndte at øve en vis hypnotiserende Indflydelse paa ham, dysse ham i en Slags vaagen Søvn, der gav ham Vederkvælgelse og Hvile. Han saa for sit indre Syn en hvid Mand, nogen, bundet til Marterpælen. Han havde hørt Tale om denne Mand. Det var en Kelter med blondt Haar og Skæg og blaa Øjne, der lynede stolt. Hans Smil havde været trodsigt og haanligt, da de to „Præster“ havde nærmet sig ham, hvor han stod bundet ved Pælen, med deres gyldne Segle hævdede over deres Hoved. Vildmændenes Sang var forstummet. Alle ventede i forstennet Ro. Kun „Bøddel-Præsterne“ bevægede sig og nærmede sig deres Offer. Pludselig raabte han, den hvide Mand, med en Stemme, der klang som et Signal: „Kom blot her! Kom her, I usle Kryb!“

Fortsættes.

Elegante Visitkort

50 Stk. med Navn 2 Kr.

TAKKEKORT billigst.

Allinge Bogtrykkeri.

Gymnastik.

Træningen for Vinterhalvaaret er nu begyndt paa Gymnastikhuset i Allinge, Mødealtener Tirsdag og Torsdag. Vi anbefaler saavel unge som ældre at deltage i disse Kursus. Det er jo forlængst fastslaaet, at Gymnastik for Ungdommen betyder et harmonisk udviklet Legeme og en sund Sjæl, for de ældre er den det bedste Middel mod Stofskiftesygdomme og Aareforkalkning — bedre end den bedste Medicin. Alle, som overværede sidste Aars Opvisning, forbausedes over de gode Resultater efter saa kort Tids Træning, og mange har fortsat Øvelserne Aaret igennem; dog er vi ikke saa dygtige som Olsker- og Røboerne, der i Søndags havde Opvisning i Forsamlingshuset. Ogsaa vore Gymnaster burde fortsætte Øvelserne hele Aaret igennem, saa der kunde dannes et Elitehold af saavel unge som ældre Gymnaster.

G.

Produktudstilling.

Hvad indeholder i Grunden dette Ord? —

Er det saadan, at ved denne Aarstid har de forskellige Produkter, som Landmanden dyrker, naaet til en saadan Fuldkommenhed, at de bør udstilles som et Udtryk for Toppunkt, hvad Størrelse Indhold og Værdi angaar? Nej det er ikke alldt sikkert. Ved Udstillingen i Olsker Forsamlingshus Lørdag d. 24. og Søndag d. 25. ds, vil man kunne se, hvilke Næringsstoffer Roerne f. Eks. skal bruge, for at naa de forskellige Udbyttetal og en Demonstration af de forskellige Roestammer viser med Forsøgstal, hvad Stamme der bør bruges. Roefrø og alle de gangbare Frøsorter til Udlægsmarker, ligesom flere Stammer Saasæd, bliver udstillet og kan tages i Øjesyn af de Besøgende, og da Udstillingen er aaben for alle, maa det vel haabes, at mange i Løbet af de to Dage benytter Lejligheden til at høre Foredragene og i Forbindelse dermed næsten ser Teorien udført i Praxis, da de forskellige Produkter med dertil hørende Oplysninger taler deres tydelige Sprog. En Del Tavler med Redegørelse over forskellige Ting forefindes, og der anvises ogsaa, hvorledes Ajlebeholderen bør være, og hvormeget der tabes ved, at en lille Fejl faar Lov at blive, som ment kan rettes. Af en Del Prøver fra Beholdere her, vil Undersøgelser nu give tydelig Besked om. Selv om det i Aar de fleste Steder er smaat med Havesager og Frugter, maa man dog alligevel hen paa Udstillingen og se ogsaa den Afdeling, der er jo ogsaa Henkogning og Honning, og Fru Hansen Bornholms-Husholdningsskole, møder nok frem med nye Ideer, demonstreret i Praxis ogsaa denne Gang. Der bliver saaledes nok at se og lægge Mærke til for baade Kvinder og Mænd. Maskinsalg udstiller ogsaa, jøge flere andre maaske, men det lader sig ikke forklare, det maa ses af alle interesserede paa Lørdag og Søndag. Se Anoncen. Ch.

Slagteriets Udsalg, Allinge.

Friske Varer Onsdag og Fredag.

Fersk Flæsk, Karbonade. Mørbrad.

Medisterpølse, Fars.

Bayerske Pølser, Knæpølser

Røget Medisterpølse.

Køgt Skinke.

Hjemmesmeltet Fedt.

Forskelligt Paalæg.

Dina Sørensen, Tlf. 38.

Produktudstilling i Olsker Forsamlingshus

Lørdag d. 24. og Søndag d. 25. Okt.

Olsker Husmandsforening afholder Udstilling, der omfatter Avlsprodukter, Havesager, Frugt, Honning m. m.

Lørdag d. 24. Kl. 3 aabnes Adgangen. Kl. 4 Aabningstale og Foredrag af Planteudvalgets Form. P. A. Thorsen Kl. 9 lukkes Udst.

Søndag den 25. Kl. 2 aabnes Udst. Kl. 5 Foredrag af Konsulent Leerberg. Kl. 6 Præmieuddeling. Kl. 10 lukkes Udstillingen.

Alle indbydes. Entree Voksne 40 Øre, Børn 25 Øre.

Udvalget.

Køb Brillerne i

Emil Wesths Ur- og Guldsmedeforretning, Hasle.

Nøjagtig Udmaaling. Billige Priser. Telefon 116.

Kotoed & Mortensens Byggeforsretning

Ligtoej og Ligsenge. Ligkistelager. Ordning af Begravelser

Telefoner 77 og 79.

Efteraarssvarerne

er nu hjemkomne. Stort og smukt Udvalg, saavel i Habit- som Frakkestoffer.

De finder altid den Vare, De søger i

C. Josefsens Skræderforretning.

Tlf. Allinge 28.

Isl. Lammekød

af smaa, fine Lam anbefales.

A. Lyster, Hasle. Telefon 74.

Hvorfor købe Tryksager

Indpakkingspapir og Poser

hos omreisende Agenter, der paa Grund af Rejsseudgifter maa beregne større Avance paa en ringere Vare, og sælger denne paa Efterkrav og uden Garanti.

J. Gornitzkas Bogtrykkeri, Allinge,

er De altid sikker paa at faa Deres Tryksager godt udført til den billigste Pris og saa vidt mulig omgaaende Levering, Telefon 74. Indpakkingspapir, Økonomruller, Konvolutter & Poser til Fabrikspris

Møllers Bogbinderi

Tlf. 865.

Chr. Dideriksen, Rønne.

Tlf. 865

Indbinding af Bøger. — Protokolfabrik. — Papirvarer.

I. Kl. Arbejde. — Rimelige Priser. — Hurtig Levering.

Leverandør til Biblioteker, Foreninger og Øens største Forbrugere.

Al Slags Lastkørsel

samt Transport af Svin til Slagteriet besørger gerne.

Tlf. Rutsker 20 x. H. A. Jensen, Vang.

Slagteriets Udsalg paa Lindeplads

anbefaler sig med fersk og røget Flæsk, Mørbrad og Karbonade hjemmelavet Fars, Medister, Sylte, Leverpostej og Lungepølse. Alt i Paalæg og Konserves.

Friske Slagterivarer Onsdag og Fredag.

Johanne Hansen Tlf. 45.

De Averterende

anmodes høfligst om at indsende vort Tilgodehavende for Annoncer paa tilsendte Indbetalingskort, Postkonto Nr. 14146, hvilket er den billigste og bekvemteste Maade. Alle Indbetalingskortets 3 Dele maa være udfyldte ved Indbetalingen, men Deres Postbud vil være Dem behjælpelig hermed og modtage Beløbet + 5 Øre i Porto mod Kvittering paa Postbeviset.

BRØDRENE ANKER, HASLE

JERNSTØBERI & MASKINFABRIK.

Ajlepumper = Vandpumper - Varmtvands-Anlæg,

Vil De have Fart i Omsætningen?

Hvad hjælper det at Lageret er fuld af Varer, naar Butikken mangler Kunder.

Den store Omsætning til en lille Avance giver den store Kundekreds, naar der averteres i Nordbornholm.

HUSK def er **Fredag**
d. 23. Okt. Kl. 8 pr.
at Koncertsanger Mr. CHRIS afholder sin store

Harmonikaconcert
paa **Rø Afholdshotel** med Sang og Solistoptræden samt humoristisk Oplæsning. Musik af virkelig store Harmonikakunstnere. Efter Koncerten 2 Timers gratis Dans for Tilskuerne. Mr. CHRIS behøver ingen Reklame, han er berømt som en af Verdens store Kunstnere paa Sangens Omraade. Billetter faas ved Indgangen fra Kl. 7,15. Voksne 1,50, Børn 50 Øre + Skat. Reserv. Plads 2 Kr. + Skat.

Klemensker Kro Søndag d. 25. Østerlars Afholdshotel Tirsdag. **Gudhjem**, Jantzens Hotel Torsdag. **Svaneke**, Hotel Østersøen Søndag d. 1. Nov.

Publikum bedes købe deres Billet i god Tid, for at undgaa Trængsel.

Ærbødigst
Koncertsanger **Mr. CHRIS.**

HASLE

Annoncer kan indleveres og betales til vor Repr. i Hasle: Bog- og Bladhandler **Marekmann.**

Fra 1ste November
er min Bopæl Kirkegade, Hasle. Flere Elever kan antages.
Organist Wolffsen.

Telefon 57 - **CITY, HASLE.**
Træskostøvler, Gummistøvler samt alt Fodtøj til billigste Priser
G. MOGENSEN.

Et Restparti Hatte
udsælges meget billigt
Hedvig Marekmann, Hasle.

Min
Barber- & Frisørforretn.
anbefales
H. C. Koefoed, Hasle.
Torvet.

Avismakulatur,
københavnske Aviser 10 Øre kg., 12 kg 1 Kr.
Gamle Søndagsblade sælges a 3 Øre pr. Stk.
Povl Marekmann, Hasle.

Aktieselskabet
Hasle Bank
modtager Indskud paa Indlaansbog og Folio, Terminsydelser til Kreditforeninger, ordner Kreditlaan m. m.

En Orne,
tjenlig til Gylter, staar til Afben.
Funch, Egelund, Klemensker.
Tlf. n 54.

Grise,
som bliver 4 Uger den 27. ds. er til Salg paa **Kroggaard i Rø.**

Varm
Blodpølse
hver Fredag.
Victualieforretningen,
Tlf. 45. Lindeplads.

Al Slags Lastkørsel
samt Svin til Slagteriet besørger billigt. Tlf. Rø 57 x.
Hans Hansen. Brøddegaard.

En ældre Pige
søges i Allinge.
Bladets Kontor anviser.

Flink Fodermester
kan faa Plads 1. November.
St. Hallegaard, Olsker.

14-16-aars Dreng
kan faa Plads 1. November paa **Enesgaard.**

Samme Sted er en TYR tilsalg. God Stamme.

Gigten forsvinder, naar De bruger **Flammevat** fra **PRIMA.**

Al Jagt
er forbudt paa Lille Myregaards, Holm „Karshøj“s og Mogensens „Sødeskov“s Jorder i Olsker.

Næh, hvor du skinner i Dag!
— Ja, Mor køber altid Sæben i **PRIMA.**

Islandsk Lammekød
i meget fin Kvalitet er hjemkommet.

J. B. Larsen, Allinge.

Nord og Syd, Øst og Vest,
Prima's Varer er bill. og bedst

Haveejere - Landmænd!
Her er Chancen for at forøge Deres Indtægter ved at plante en lille Plads til med Frugttræer og -Buske
Gode Frugttræer faas i Planteskolen Hallelyst, hvor De altid vil faa en god Vare til rimelige Priser. Alle Planter af større Partier leveres frit overalt.
Telefon Sandvig 6.

En hjertelig Tak for Deltagelsen ved min Mands Begravelse.
Hansine Persson.

Ved Udsalget i Sandvig Missionshus blev følgende Nr. udtrukne
Pudebetræk 56 hvid.
Bordtæppe 75 rød.
Lysedug 80 grøn.
Langsjal 90 blåa
Tak til alle, som støttede os ved Udsalget.

Havrehalm og Avner
købes. Tlf. 121. **Stammershalde.**

En Lødeko
samt 1 a 2 Heste er til Salg.
Valdnøddegaard.

En yngre Karl
kan faa Plads 1. Novbr. paa **Mortingegaard i Rø.**

Spegesild.
er til Salg **Chr. Vang, Helligper**
Tlf Hasle 82 u.

ASTMA,
Lungesygdom, Bronchitis, Næse-, Hals-, Svælgkatarr, Søvnløshed, Nervøsitet.
Dr. Hassencamp's „Medicatus“.
Literatur, Brugsanv., Anbefalinger tilsendes gratis og franco. Pris 10 Kr.
M. Bro, kem. tekn. Fabr.
Danasvej 32, Kbh. V. Telf. 7208.

Biografen
Søndag Kl. 8.

Den tatoverede Bande
Spændende Kriminalfilm i 8 Akter.
Paa Jagt med Kamera.
Naturbilleder

Paalidelig Karl
kan faa Plads paa **Ingemansgaard** pr Hasle.

Efteraarsvarerne
er hjemkomne.
Stort Udvalg. Billige Priser.
Et Parti Dame- og Børne-Gummistøvler sælges med 20 pCt. Rabat.
Bernhard Larsen, Torvet
Tlf. Allinge 107.

Autokørsel.
Ny lukket 4—5 Pers. Bil udlejes.
Vognm. C. P. Pedersen,
Nygade, Allinge Tlf. 133.

Andespil! Andespil!

Allinge-Sandvig Gymnastikforening
afholder **Andespil** paa Christensens Sal Søndag d. 25 ds. Kl. 4 Eftm. Der bortspilles 8 store Ænder, 1 Gaas samt 1 Flæsketeg gratis. Kl. 8 Aften BAL for Foreningens Medlemmer.
Bestyrelsen.

Til 1. November anbefales
et stort Udvalg i Dame- og Herrekonfektion.
Damefrakker med Plyschkrave fra 20 Kr.
Uldne Kjoler 13,75.
Svendesyede Habitter, flere Farver 36 Kr.
Moderne Herreulsters fra 35 Kr.
Alt i Dame- og Herrelingeri meget billigt.
Søndag den 1. November er Forretningen aaben fra Kl. 4.
ALLINGE MESSE
Tlf. 100. ved **TH. HOLM.**

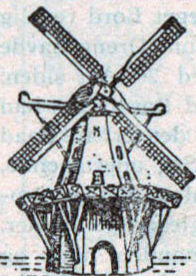
Al.-Sandv. Sømandsforening
afholder **Andespil** paa Christensens Sal, Søndag d. 1 Nov. Kl. 8 Eftm. Der bortspilles 10 levende Ænder, en Flæsketeg og en Gaas. Derefter Bal for Foreningens Medlemmer.
Bestyrelsen.

Ekstra Tilbud.
Vi har fra Hovedforretningen modtaget et Restparti af meget smukke kulørte Silkegardiner i prima Kvaliteter, lys- og vaskeægte, som udsælges til ca. halv Pris, saa længe Forraad haves.
Enkeltbrede pr. m 85 Øre, dobbel. br. 135—138 Øre.
Se vore Vinduer.
Magasin du Nords Udsalg
ved **Victor Planck, Allinge.**

Bil- og Cyclereparationer udføres
M. Thamdrup, Torvet, Hasle
B. P. Benzin Tank. **Telefon 66.**

Gødningsskalk.
M/S. „Gudmund“ ventes i den kommende Uge med en Ladning jydsk **Gødningsskalk.**
Bestillinger modtages gerne.
Grønbech & Co. Hasle.
Telefon Nr. 1.

G. Jørgensens Slagterforretning
Tlf. Allinge 66
anbefaler sig med 1ste Kl. **Økse** og **Kalvekød**, **Flæsk**, hjemmelavet **Paalæg**, **Rullepølse**, **salt Kød**, **Spegepølse**, **Filee**, **Kalvesteg**, **Leverpostej**, **Frikadeller**, **Hakkebøf**, **Sylte** med Rødbeder, Oksefars, Flæskfars, Medister-, Lunge- og Knækpølse, Saltet og røget **Flæsk**. Alt til moderate Priser.
Varerne bringes overalt.
NB. Varm **Blodpølse** hver **Onsdag** Middag.

Gudhjem Mølles Flormel
er anerkendt som et udmærket Mel.
Forlang det hos Deres Købmand eller Brugsforening.

Kender De de sidste ny Gulve?
Ingen Fodkulde mere! „**Univers Elite**“ Kunsttrægulve.
Lægges paa saavel nye som gamle Træ- eller Betongulve i ensfarvet, marmoreret eller med Borter. — Statsprøveanstalten i København har undersøgt Prover af Gulvbelægningen, og Slidprøven udviser, at Slidstyrken er som Klinker, Fliser og Marmor.
Eneret for Nordbornholm. **A. Sonnes Byggeforretning.**
Indehaver: **P. Petersen.**

AVERTÉR I NORDBORNHOLM

Bornholms Spare- og Laanekasses
Afdeling i Allinge.
Kontortid 9—12 og 2—4.
Renten af Indskud er paa 3 Mdrs. Opsigelse 4,5 pCt. p. a. Alm. Sparekassetilkaar 4 -

Overretssagfører
Jac. Jensen.
Inkassationer, Ejendomshandler. Dokumentskrivning, Dødsbehandling m. v.
Kontor i Allinge:
(Bogtrykker Gornitzkas Ejendom).
Træffes personlig hver Fredag Kl. 11-1.

POUL NIELSEN
Autovognmand.
Norreg. Tlf. 145. Allinge
Lukket 4—5 Pers. Bil.

Al Last- og Personkørsel
udføres med min lukkede 13—14 Personers Bil til billige Priser.
Tlf. Allinge 72. **Aage Jørgensen.**

Nyt Lager af
Wedela Skotoj
og **Alsboe**
Brune Herresko fra 8,50.
Herre Gummistøvler 13,50 med Garanti.
Masser af flere Slags smukke Hjemmesko.
Sorte og røde Ridestøvler smaa Priser.

Allinge Fodtøjsmagasin

Anchiovis,
fineste Vare i løs Vægt.
Ny norsk Spegesild,
Stor islandsk Flommesild.
Fineste afnakket Klipfisk.
Ny røget Hellefisk anbefales
J. B. Larsen, Allinge

Hus til Leje.
Det mine Forældre ved Tein St. tidl. beboede Hus er til Leje strax eller 1. November. Henv. til **Aug. Olsen, Hollændergaard.**

Briller.
Største Udvalg i moderne Briller, Brilleetuier og Læseglas hos
Conrad Hansen
URMAGER & GULDSEDER.
Allinge Tlf. 140.
Lægerecept expederes omg.

Nyt isl. Lammekød
er hjemkommen.
Julius Hansens Enke,
Sandvig.

Vi sender Dem Nordbornholm
hver Uge!

Husk derfor paa os, naar De har et eller andet at avertere.

Varme sorte Pølser
og **Leverpølse** faas Fredag 23.
Julius Hansens Enke,
Sandvig.

Ny 5 Pers. Bil
udlejes. — 9 Kr. Allinge—Rønne, 8 Kr. Tein—Rønne. Al Lastkørsel udføres med ny Bil. Skolekørsel udføres. Kørekort garant. Billige Priser.
Henry Hampe, Tein.
Tlf. Allinge 81 u.

Hammershus.

—:—

Foruden tidligere omtalte Fanger paa Slottet nævnes den adelige Frøken Sofie Henrichsdatter Tott og Hofdamen Frk. Justine Katrine Rosenkrantz, der var dømt for Giftmordsforsøg.

Den interessanteste var dog Joh. Conrad Dippel, f. 1673 ved Darmstadt. Han var Teolog, Læge, Kemiker og Guldsmager, bekendt for sit eventyrlige Liv, berømt som Opfinder af Berlinerblaat. — Efterstræbt paa Grund af sine fritænkeriske Skrifter og forfulgt af sine Kreditorer var han ustandselig paa Vandring rundt om i Europa. 1714 blev han uenig med Øvrigheden i Altona og klagede over den, dog uden Held. Han blev tvertimod fradømt sin danske Cancelliraadtittel, Klageskriftet offentlig brændt af Bøddelen og selv dømt til evigt (men dog honnet) Fængsel paa Hammershus. Her praktiserede han som Læge, og sine kemiske Guldsmagerforsøg arbejdede han paa i en prægtig Sal udenfor sit Kammer, i hvilket Ulfeldt tidligere havde siddet — (Kongens Gemak og Sal ovenover Kirken).

1725 løslodes han paa Dronning Anne Sofies Forbøn. Han opholdt sig siden i Sverrig, derpaa i København og tilsidst i Tyskland, fortsættende sine Angreb paa Gejstligheden. Han døde 1734.

Endvidere sad Krigsraad Møller som livsvarig Fange paa Slottet. Imidlertid lykkedes det ham at flygte, hvorfor Vicekommandant Ambschof blev afskediget (1723).

Slottets Endeligt.

Omkr. 1740 genoptoges Spørgsmaalet om en Retrætestilling for den bornholmske Melits, i Fald en landgaende Fjende overvandt Forsvaret fra Strandskanterne.

At Hammershus ikke egnede sig hertil, herom var alle Sagkyndige nu enige. Fæstningen laa for afsides, var altfor let at indeslutte og bombardere fra de omliggende Højder og umulig at gøre Udfald fra. Projektet om at gøre Hammershus til Krigshavn ved at aabne Søen til Havet paa begge Sider, genopstod, men vandt intet Bifald, da det dels var for kostbart, og dels laa jo ogsaa denne Stilling for afsides.

Resultatet blev, at en omfattende og storstilet Plan om at befæste Rønne blev vedtaget og aprobe-ret ved kgl. Resolution. Arbejdet paabegyndtes, men standsedes kort Tid efter, og Spørgsmaalet stille-des i Bero.

Imidlertid var det 1743 blevet bestemt, at Fæstningen Hammershus skulde nedrives og de brugbare Materialer herfra anvendes til offentlige Bygninger andetsteds. Hovedvagten i Rønne blev bygget af Sten og Tømmer fra Hammershus.

Amtmand Urnes Forsøg paa at redde Kirkebygningen ved at fore-slaa den anvendt som Vagtbod, lykkedes desværre ikke, og baade denne og Manteltaarnet, som da stod helt, blev ribbet for Tag, Tømmer og Mursten. Den nylig opførte Vicekommandantbolig — langs Vestmuren — blev ogsaa nedrevet, og Vicekommandanten flyttede til Rønne, hvorefter en Konstabel paa dennes Vegne vaagede over, at Betalingen for Sten og Tømmer, som afhentedes af private, blev rigtig erlagt.

Saaledes spredtes en stor Del af Slottets Mure over hele Bornholm, hvor man endnu i mangel Bondegaard kan finde dets erværdige Munkesten.

En Avlsgaard i Sandvig, som laa der, hvor Hotel Strandslet nu ligger, siges at være bygget af Sten og Tømmer fra Slottet. En Tobaksæske, lavet af en Egebjælke, er nu det sidste Minde herom. (Snedkermst. Mortensen „mellem Byerne“).

I et Hus midt for Allinge Havn findes en Egebjælke med en længere Inskription. Denne menes at stamme fra Slottet. Ligeledes var der tidligere i samme Hus nogle smukke Døre — nu i Bornholms Museum —, som skal være kommet fra Hammershus.

I en Beskrivelse af en Synsforretning af 4. Juli 1757 (Dansk Saml. IV B. 1868 — 69 S. 336 — det kgl. Bibl.) findes en nøje Beskrivelse af Murene og Bemærkninger om, hvorvidt det kan betale sig at bryde dem ned. Udvendig paa Østmuren sidder 18 smaa Jernkroge. I „Mattele“-Taarnet ligger endnu 3 store Bjælker. Kirkehvelvingen staar endnu. Ved nordre, vestre og østre Side af Ringmuren er der indgærdede Haver. Der er en Brønd og en Dam, hvor der staar 12 a 16 unge Træer.

Synsmændene mener, at Resterne vil koste en stor Hob Penge at faa revet ned, dog vil Murstenene kunne til Landets Nytte som Vagthuse og Krudttaarn være brugelige med mindre Bekostning, end som faa dem udenlands fra og ikke af saa godt Materiale.

15 Td. Land Løkker og Engeopregnes rundt om Slottet, hvilke tildels er udlejede af Vicekommandanten efter tidligere for 47 Aar siden at have tjent som Fæddel for Allinge-Sandvig. Borgerne herfra have endnu fælles Græsning og Torveskær paa Slotslyngen, som er Slottets Tilliggende. Dette vurderes i det hele til 100 Rdl.

Kirkerummet anvendtes en Tid lang som Faarefold, og da Hvælvingerne styrtede ned, flyttedes Faarene hen i de overdækkede Rum under Batteriet „Katten“.

Efter at alt sælgeligt var fjernet fra Slottet, hentede Omegnens Beboere hvad der ellers var af brugeligt, indtil Ruinerne 1822 blev fredlyst.

Ruinerne.

Naturen fortsatte Menneskenes Ødelæggelsesværk. Om Sommeren trængte Planterødder ind i Fugerne mellem Stenene, og Vinterens Frost skønnede Kalken og sprængte Stenene fra hinanden. Dynger af Brokker voksede op langs Murene og paa adskillige Steder næsten skjulte disse. Træer, Buske og Blomster dækkede med deres brogede Pragt.

Den sjældne Gæst glædede sig over Stedets vilde, romantiske Skønhed. Snart faldt Buen over en Vindues- eller Portaabning, snart gled et Stykke Grundmur ned ad en Klippeskraaning. Den, der skriver dette, erindrer som Barn uden større Besvær at have gaaet tværs over Slotsbroen, saa højt laa de nedfaldne Stendynger langs begge Sider af denne. En af Spidsbuerne var dog da synlig, og man kunde kigge gennem den øverste Del af den.

I Begyndelsen af 1890-erne tog man fat paa Rydnings- og Restaureringsarbejdet. Utallige Læs Fyld kørtes bort, navnlig fra Dalen under Broen, hvorved nok en Spidsbue kom til Syne og efterhaanden hele Brobygningen i den imponerende Skikkelse, hvori vi nu ser den. Paa samme Maade voksede de andre — ofte næsten forsvundne Mure frem af de fjernede Jord- og Stendynger, hjulpet af nænsomme Hænder. Aar for Aar

fortsattes Arbejdet under Ledelse af Museumsinspektør P. Hauberg, der førte Tilsyn paa Nationalmuseets Vegne.

Sjældent eller aldrig er vel et lignende Arbejde udført med en saadan Pietetsfølelse og Samvittighedsfuldhed. Som Ruinerne nu er, staar de som et smukt og værdigt Minde om denne Mands utrættelige og aldrig svigtende Kærlighed til denne hans kæreste Livsgjerning.

Skulde en Del af Romantiken og det maleriske derved være gaaet tabt, saa opvejes dette dog mere end nok af de historiske Værdier, der nu er bevaret for Eftertiden.

Forskelligt Retten vedrørende.

1555 — Anna Per Mogens fra Nexø sættes i Jern paa Slottet i 4 Uger af Schweder Kettings Foged — Tønnes Wildtlang — for nogle ubetænksomme Ord og fordi man i hendes Pung fandt et endeløst (?) Stykke Træ, en Gaasefjerpen og en Barnenavle (!) — hvorfor hun beskyldtes for Trolddom. Hendes Slægt klagede for Herredagen i København, hvor hun frikendtes med Ret til at indstævne sine tidligere Dommere.

Retssag for Hammershus Broting 1570 (Hovedsmand Schweder Ketting). Kopi af Retsakten (efter J. Bulmer: Bornh. Saml. IV B. S. 62).

Vi efterskrevne Peder Kofoed til Kyndegaard i Landsdommens Sted, Oluf Bagge til Baggegaard, Tinghører i Nordre Herred af Vaaben (o: Frimand), Hans Persen, Tinghører i Vester Herred, Rasmus Thorsen og Oluf Jensen, bosiddende Mænd i Olsker Sogn, be-kender for alle og gør vitterligt med dette vort aabne Brev, at Aar efter Kristi Fødsel 1570 den 4. Dec., var vi af ærlig og velbyrdig Mand Schweder Ketting tilkaldte at overvære og nøje agte paa, hvad der samme Dag paa et almindeligt Broting for Hammershus blev handlet og afsagt, og siden give ham det beskrevne under vore Segl, hvilket vi ikke kunde nægte ham.

Saa har paa bemeldte offentlige Broting i vor, menige Tingsmænd og mange fleres Nærværelse ærlig og forstandig Karl Hans Koller, Husfoged paa Hammershus, paa sin Hovedsmands Vegne lydeligen tiltalt en Karl ved Navn Jacob v. Dyke, født i Ditmarsken, allerførst eftertrykkelig tilkendegivende, at naar han paa nærværende Ting vilde tiltale samme Jacob v. Dyke, saa skete det ikke paa nogen andens Vegne end alene paa kongl. Majestæts (af Danmark) eller for nogen andens Aarsags Skyld end alene af Hensyn til dette Slots Rettighed, som er den Gaardsret, der af højbemeldte kgl. Maj. er given for alle Slotte og Adelmænds Gaarde i Danmark, og at det ærbare Raad i Lybæk aldeles intet havde at skaffe med denne Klage, men alene vilde oppebie og vogte paa Rettens Udgang i en Sag, som ved den kejsrlige Kammeret var Raadet og Jacob v. Dyke imellem.

Derpaa berettede forbemeldte Hans Koller, hvorledes samme Jacob v. Dyke i sidsafvigte August var kommet uforventet til Hammershus og havde begæret at tale med Hovedsmanden. Han blev straks gæstbuden af Hovedsmanden og ved dennes eget Bord redelig trakteret, fordi han som Dreng havde tjent ham for henvend 20 Aar siden. Saaledes siddende ved Bordet gav han tilkende, at han med det ærbare Raad i Lybæk havde en Sag udestaaende, som endnu ikke var afhandlet, og samtidig fremsatte han nogle farlige Trusler. Da paabød Hovedsmanden ham og bad ham bruge en sømmelig Mund om Herrerne. Siden rejste Hovedsmanden til Rønne. Her kom ogsaa Jacob v. Dyke til Stede for at forhandle med Storfyrsten af Moskvs Kaptajn Karsten Rode (en Person, som under den nordiske Syvaarskrig drev Sorøveri i Østersøen) om nogen Gæld. Derefter kom Hovedsmanden til Kundskaab om, at J. v. D. skulde have udtalt til Karsten Rode nogle Trusler og foragtelige Ord mod det ærbare Raad i Lybæk. Derfor lod Hovedsmanden straks Karsten Rode stævne for Retten i Rønne, hvor han vidnede paa sin Sjæls Salig-

hed med oprakte Fingre formedelst sin Ed, at han tit og ofte havde hørt J. v. D. sige, at han vilde tvinge Herrerne i Lybæk saaledes, at ikke en Borger skulde vove uden Fare at stikke sit Hoved ud af Porten. Dette Vidnesbyrd blev offentlig inden forskrevne Broting oplæst og paaskrevet. Endvidere blev samtidig lydelig oplæst et andet Papirbrev, som Borgmestre og Borgere i Rønne havde udgivet, at en kgl. Maj.s Skibskaptajn Adam Leestmand af København paa sin Ed ligeledes havde svaret og bekendt, at han tit og ofte havde hørt J. v. D. komme med saadanne Trusler og foragtelige Ord mod det ærbare Raad i Lybæk.

Tillige berettede Hans Koller, at Hovedsmanden efter saadant Vidnesbyrd ikke havde kunnet andet end give sine Herrer i Lybæk det forefaldne tilkende. Han havde derfor ladet J. v. D. ophente til Slottet, og — ved at indstætte ham løs og ledig i et tilbørligt Sengekammer med gode, rene Lagner, Seng og Redelighed og lade ham spise af Hovedsmandens egen Gryde — havde han foreløbig taget ham i Forvaring.

Derfor fremsatte Hans Koller først det Spørgsmaal frem i Retten, om han ikke havde haft en ret Anledning til at tage J. v. D. i Forvaring og begærede han derom Dom af Tingmænd. Hertil svarede J. v. D., at han haabede ikke, at Karsten Rode skulde med sit Vidnesbyrd vidne ham Livet af, thi det var Løgn, naar han sagde sig at være en svoren Borge af Lybæk, han var en aabenbar Sørøver, hvad de i Danzig og flere andre Steder agter og holder han for at være, han var tidbage kommen, da han sin Gæld her og der ikke kunde betale, og dertil var han hans Uven, han havde villet tvinge v. D. til at tjene ham, hvad v. D. ikke vilde, og derfor havde han jammerlig slaaret denne med sit Spyd og trykket sit Rør løs paa ham to Gange, saa v. D. maatte løbe fra ham fra sin Kjørtel. Deslige anførte bemeldte J. v. D. at Vidnet Leertman var blot een Mand, og et Vidne alene mod en var intet Vidne.

Dertil blev svaret paa Hovedsmandens Vegne, at hvad dette angik, da var det bevisligt, at saadan Trætte og Slag imellem dem var foregaaet længe efter, at forskrevne Vidnesbyrd var aflagt; men hvad det andet angik, tilkom det ikke Klageren at dømme, thi han var ikke klar paa disse Punkter, nemlig om Karsten Rode ikke skulde være Borger i Lybæk, om han skulde være en Sørøver, og om han ikke skulde kunne betale sin Gæld. Herom var der Parterne flere Ord imellem.

Saa er disse 6 Mænd, som er Per Jørgensen, Mons Jensen, Hans Skomager af Sandvig, Hans Jensen, Hans Nielsen og Willom van Monster af Allinge, blevet udvalgt af begge Byfogderne og ere udgaaede, har raadslaget og er derpaa atter indkomne, hvorefter de angaaende det rejste Spørgsmaal har afsagt den Dom: at efterdi der staar i den skaanske Lov, at den som truer og fører Fejde paa et Land eller Stad, maa ingen Borgen nyde, saa har fornævnte Schweder Ketting gjort Ret dermed, at han lod J. v. D. indlægge og forvare indtil videre.

Samtidig har forn. Hans Koller ydermere tiltalt J. v. D. paa kgl. Maj.s Vegne, idet han klagede ham tilkendegivet, at samme J. v. D. er brudt ud af fornævnte Kammer og har oversteget og oversprunget kongl. Maj.s sin naadigste Herres tvende Mure, hvad der er bevisligt og hvad han selv har tilstaaet. Og bem. Hans Koller har derpaa sat i Rette, om ikke forn. J. v. D. derved har forbrudt sit Liv efter den 8de Artikel i den af højhem. kongl. Maj. for hele Danmark udgivne Gaardsret, hvilken Artikel lyder:

„Hvo som stiger Kongens Hus eller nogen Adelsmands Gaard, inden eller uden, som er befæstet med Mur, Grav eller Planke, eller som Port er for, miste Livet.“

Og hvilken Artikel blev lydelig og aabenbarlig oplæst inden for forn. Broting.

Dertil svarede J. v. D., at han kun udbød og steg over Murene paa Grund af det haarde Fængsel og Savnet af aandelig og menneskelig Trøst, og for at han kunde komme til at tale med Hovedsmanden.

Herimod svarede Hans Koller, at naar J. v. D. paastod at have, haft saa haardt Fængsel, saa var dette ikke Sandhed og kunde bevises at have været anderledes, for Trøsts Skyld havde man ogsaa ladet en Prædikant komme til ham, naar han havde begæret det. Med mange flere Ord begærede Hans Koller en endelig Dom om, hvad Ret var.

Derfor er forkr. tvende Byfogder

Henrik Laursen og Jørgen Hatvig med forn. 6 Tingmænd af Sandvig og Allinge tilkomme 2 til Hjælp tagen ærlige Mænd af Landet, som er Mads Lassen Sandemand i Rutsker og Jørgen Persen i Olsker Sogn alle tilsammen udgaaet og efter at have raadslaget komme ind igen, hvorpaa de i Retten har afsagt følgende Dom. Efterdi Jacob v. Dyke, som han selv tilstod, er brudt ud og er sprungen over Slotsmurene, saa kunde de ikke frikende ham, men maatte efter højhem. kgl. Maj.s udgivne Gaardsret kende ham skyldig til at miste sit Liv. Dog bad de derhos, om det umuligt var, at han maatte blive benaadet.

Som han nu intet særligt derimod sagde eller svarede, men alene forventende den salige Stund, hengav sig med god kristelig Bekendelse udi Guds Vilje, saa blev han henført, afhugget, straks lagt i en Kiste og derefter med god kristelig Forsamling paa Allinge Kirkegaard begravet.

At vi forskrevne efter saadan Tilkaldelse paa forbem. Broting har overværet og paahørt alt dette saaledes i Sandhed at være sket og foregaaet med Ord, Tiltale og Gensvar, Protestering og Dom, som forskreven staar, og ydermere bekræfte det naar og hvor Behov gøres, det vidner vi med vore Segl, trykkende dem her neden under dette vort aabne Brev, som er givet Aar og Dag som foran nævnt.

(5 Signeter).

1610 — Aftinget med Augustinus Mortensen for Lejermaal med en Allemandskvinde . . . 12 Rdl.

1617 — Poul Michelsen Hasle hals-hugget for Manddrab.

1621 — Niels Alufsen Nyker aftinget, fordi hans Brud gik til Kirke smykket med Krone paa, skønt hun var meget frugtsommelig . . . 2 Rdl.

1624 — Christoffer Olsens Hustru (Knudsker) var kyndig udi Trolddom, hvorfor hun blev dømt og henrettet, hvorved hendes Hovedlod (348 Slette-daler) kom i Kongens Værge. Til Kost, medens hun var behæftet og Fogden for hans Umag . . . 84 Daler.

Samme Aar — Jens Skomagers Hustru (Østermarie) ligeledes henrettet for Trolddom.

1625 — Er grebet og fængseligen anholden en Troldkvinde som allevegne her paa Landet om gik og brugte Utojeri og Trolddom tilmed hun udi lang-sommelig Tid haver haft Ord og Rygte for Trolddom. Hun har siddet paa Slottet i 13 Uger og 3 Dage, medens Sagen til Herredsting og Landsting med hende blev ført og fuldendt. Da hun aldeles ingen Formue har, føres hendes Kost til Udgift. For hver Dag 3 Maaltider (12 Sk.) . . ialt 11,05 Rdl. 1 Ort. Givet Mestermanden, som hende „heeden Retted“ og Brænde dertil . . . 4 Rdl.

Er Sværdfegeen betalt for Rettersværdet, han opfeged og rengjorde, som ikke i langsommelig Tid haver været rengjort, og Mestermanden derudi besværet sig uden Opfegelse og Skærpelse ikke kunde rette nogen med, kostet . . . 3 Mk.

1627 — Morten Staffensen Tingfoged i Vester Herred melder ang. en kvindelig Fange:

Et Kvindfolk, Hedvig Kruneberrigs hvilken ukristelig og utilbørlig om Natten har ombragt sit Foster uden for Niels Jacobsens Gaard i Nylarsker, hvis Kone fandt Barnet udenfor og bar det ind i Stuen. Konen havde spurgt, om det var hendes. Hun benægtede det ikke, men jamrede og begyndte at græde. Hun bekendte, at hun ved Skt. Hansdag havde haft Lejermaal med Peter Andersen, der tjente sammen med hende hos Hans Larsen i Strandby i Aaker Sogn. Hun siger, at han ikke har tilskyndet hende til Barnedrabet. Hun fødte udi Krubhuset paa en Kiste ved bemeldte Niels Jacobs Gaard. Saa tog hun Barnet under Armen og gik ud og lagde det i Sneen udenfor, hvor det siden blev fundet. Hun besvor, at hun kun denne ene Gang og aldrig tilforn havde haft med Mandfolk at gøre.

„Over slig hendes begangne Gerning er vi bemeldte efterskrevne Mænd blevet opmeldt at skulle dømme paa samme Kvindes Person, som vi for Gud og Øvrighed kunne forsvare, hvilket vi ogsaa gjort haver og det udi saa Maade, som efterfølger, at efter sligt berørte hendes egen Bekendelse, da haver jeg bemeldte Morten Staffensen Tingfoged med de 8te Stokkemænd saaledes dømt, at hun derfor skal miste sit Liv, uden Øvrigheden hende benaade ville. Dertil ydermere Vidnesbyrd have vi samtlige vor Signeter her her undertrykt.